

**ПРОНЬ С.В.,
кандидат історичних
наук,
декан історичного
факультету**

*Миколаївський
державний педагогічний
університет*

“Світле майбутнє Японії і світле майбутнє Сполучених Штатів – у ХХІ столітті. І ми підем туди разом”, – запевнив колишній президент США Білл Клінтон імператора Японії Акіхіто під час свого офіційного візиту до Токіо у листопаді 1998 року¹. Ці слова були не безпідставні, бо як відомо, американсько-японські відносини на сучасному етапі характеризуються, з одного боку, існуючими протиріччями, що охоплюють практично весь комплекс цих відносин, а з іншого боку – посиленням тенденцій взаємозалежності та співробітництва.

Починаючи з післявоєнної Сан-Франциської системи – системи унікальних двобічних відносин, які напротязі півстоліття мали і падіння, і піднесення, ці країни пройшли складний шлях від військово-політично-економічних взаємовідносин до якісно нової співпраці – пошуку моделі безпеки на Далекому Сході.

Ще напочатку 1980-х років відомий американський вчений Петер Бертон у книзі “Азія та американська зовнішня політика” підкреслював, що “без міцного союзу із Сполученими Штатами, фундаментальність Японії у

США ТА ЯПОНІЯ НА РУБЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОСИН

міжнародних справах неможлива”². Не менш відомий відомий американський професор історії Честер Беін, праця якого “Далекий Схід” витримала п’ять видань, переконаний, що найголовнішими напрямками зовнішньої політики Японії після Другої світової війни були:

1. Підтримувати дружні відносини із Сполученими Штатами Америки.
2. Укласти мирний договір з Росією.
3. Увійти до Організації Об’єднаних Націй.
4. Вийти на зовнішні світові ринки.
5. Повернути Японії втрачений авторитет в Азії³.

Хотілося б особливо звернути увагу на еволюцію післявоєнних американсько-японських відносин. Як підкреслила у своєму виступі 28 квітня 1998 року перед студентами Університету Софія в Токіо колишній Держсекретар США Мадлен Олбрайт: “З часом, ми – США – та Японія, стали значно більше, ніж просто союз...”⁴.

Дозвольте зупинитись на провідних напрямках взаємовідносин між США та Японією і, перш за все, у військово-політичній сфері.

Закінчення політики “холодної війни” та зникнення “радянської військової загрози” наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років поставили Японію та Сполучені Штати перед необхідністю докорінного перегляду концептуального підґрунтя їх співробітництва у військово-стратегічному плані.

Якщо коротко, – то мова йде про принципово якісні зміни військово-політичних відносин у межах Договорів безпеки 1951-го та 1960-го років.

Відомі дослідники зовнішньої політики США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні Річард Бернстайн і Росс Манро запевняють, що Сполучені Штати не можуть більше спекулювати на тому, що “... добра Японія – це слабка Японія.”⁵. Вони приходять до висновку, що міцна Японія, у партнерстві з Сполученими Штатами, є свідченням нового балансу сил в Азії.⁶

Азіатсько-Тихоокеанський регіон традиційно вважався неспокійним. Головними факторами нестабільності тут були і залишаються постійна загроза виникнення конфліктних ситуацій, зростання націоналізму, тероризму, територіальні суперечки, ідеологічна та релігійна непримиреність як у самих країнах, так і за їх межами. З багатьма цими надзвичайно небезпечними проблемами, жодна держава не може впоратись сама. Саме цим пояснюється збереження авторитету США, Японії, їх союзу серед країн АТР.

Ще у 1970-ті роки американський вчений політолог Герман Кан висловив думку, що у майбутньому США і Японія будуть розвивати партнерські відносини, в яких Японія буде відігравати роль економічного фундаменту, а Сполучені Штати – роль політичного та воєнного лідера.⁷

Щодо військового лідерства Сполучених Штатів Америки в цьому регіоні, то Кан, безумовно, мав рацію. За даними колишнього міністра оборони США Уільяма Перрі, кількість американських військових сил у Східно-Азіатсько-Тихоокеанському регіоні у 1994 році знаходилась на рівні 100 000 чоловік⁸.

На думку ж заступника директора Першого Департаменту Азії Міністерства закордонних справ Росії Денисова В. загальний тихоокеанський контингент США у 1995 році нараховував 360 тисяч⁹.

Зауважу, що ця “американська послуга” досить дорого обходиться Японії. Дислокація американських військ на території Японії обійшлася її уряду у 1994 році 590 млрд. ієн (5,9 млрд. доларів), а у 1995 році – 620 млрд. ієн (6,2 млрд. доларів)¹⁰.

Фактично, до сьогодні Японія є для Сполучених Штатів безкоштовною військовою базою, що дозволяє контролювати Азіатсько-Тихоокеанський регіон, де знаходяться російський Далекий Схід, Китай, Корея, які мають не тільки міцні збройні сили, але й ракетно-ядерний арсенал.

Ось чому не досить зрозумілі для нас слова Мадлен Олбрайт, які пролунали на міжнародній дипломатичній нараді в Сан-Франціско 24 липня 198 року, а саме: “Сьогодні наш союз з Японією є головною зв’язуючою ланкою азіатської безпеки. Ми досягли нового рівня відносин з Токіо завдяки найбільш ефективному співробітництву, враховуючи, безумовно, й присутність збройних сил.”¹¹.

Не випадково, мабуть, напередодні – весною 1996-го року президент Білл Клінтон і прем’єр Японії Хасімото в Токіо підписали Декларацію під назвою “Союз, спрямований у ХХІ століття”, в якій підкреслювалось, що “нестабільність та невизначеність, що зберігаються в Азії, вимагають зміцнення союзу, націленого не стільки на захист Японії, скільки на розробку спільних заходів, які забезпечать безпеку регіону.”¹².

Зрозуміло, що без економічно-фінансового співробітництва США та Японії здійснювати безпеку неможливо. Хотілося б підкреслити, що мова йде про взаємодії в економіці. Наприклад, тільки у 1993 році прямі японські інвестиції в американську економіку становили 15 млрд. доларів¹³. За прогнозами, до 2010 року загальний ВВП країн Азії складатиме 10,7 трлн. доларів, тільки ВВП Японії досягне 84% ВВП Сполучених Штатів Америки (за цінами 2010 року)¹⁴.

З свого боку, представники Сполучених Штатів наприкінці 1990-х років запропонували для стимулювання економіки Японії пакет заходів вартістю 116 млрд. доларів¹⁵.

За браком часу неможливо розкрити весь спектр американсько-японських відносин на рубежі тисячоліть. Хотів би звернути і акцентувати вашу увагу на виступі Держсекретаря США у липні 1998 року під час офіційного візиту до Філіппін, а саме: “Благополуччя американців сьогодні залежить від економічної політики уряду Японії.

Здоров'я японців залежить від... політики Китаю. Стабільність китайської економіки пов'язана з банківською системою Таїланду; газди таїландців пов'язані з Бірмою, яка, в свою чергу, безпосередньо, залежить від Індонезії"¹⁶. Зрозуміло, що мова йде про спільну, багатоступеневу та багатогалузеву співпрацю міжнародного співтовариства в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Справедливе питання: "Що корисного для України у новому столітті та тисячолітті у відносинах між США та Японією?" Ми можемо приймати його чи відкидати, але, безперечно, – це досвід позитивних і негативних взаємодій двох розвинутих, наймогутніших в економічному, військовому, соціальному, фінансовому плані держав; вміння їх керівників зі своєю "командою" думати майбутніми категоріями, вдало співпрацювати з переважною більшістю країн такого малого і такого складного Світу, назва якого – планета Земля.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Сегодня. – 1998. – 20 ноября. – С.5.
- ² Asia and U.S. Foreign Policy. – N.Y., 1981. – P. 35.
- ³ Chester A.Bain. The Far East. – New Jersey, 1972. – P. 195-196.
- ⁴ Secretary Albright. The Future of American Engagement in Asia and with Japan. – April 28, 1998// U.S. Department of State Dispatch. – May 1998.
- ⁵ Foreign Affairs. – Vol. 76. – №2. – March/April 1997. – P.31.
- ⁶ Ibidem... – P.32.
- ⁷ Herman Kahn. The Emerging Japanese Superstate – Englewood Cliffs. – N.Y. – Prentice Hall, 1970. – P.17.
- ⁸ Ch. Jonson and E.B. Keehn. The Pentagon's Ossified Strategy // Foreign Affairs. – Vol. 74 – №4. – 1995. – July/August. – P. 103.
- ⁹ В. Денисов. Россия в АТР. Безопасность и сотрудничество // Международная жизнь. – 1995. – №4-5. – С. 81.
- ¹⁰ The United States and Japan in 1995. The Edwin O.Reischaner Center for East Asian Studies. – P.51.
- ¹¹ Secretary Albright. US – Asia Relation and Supporting Effective Global Leadership. – July 24, 1998 // U.S. Department of State Dispatch. – August, 1998.
- ¹² The Daily Yomiuri. – 1996. – April 18.
- ¹³ Pacific Community? Carnegie Endowment for International Peace. – Washington, 1994. – P.11.
- ¹⁴ Korea Trade and Investment. - Vol. 12. – №6. – 1994. – P.41.
- ¹⁵ Secretary Albright. U.S. Commitment to Security and Prosperity in Asia. – July 27, 1998 // U.S. Department of State Dispatch. – August 1998.
- ¹⁶ Ibidem... – August 1998.

Надійшла до редакції 30.01.2002